

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

"Det är fnissframkallande och avgrundssorgligt på samma gång" – Matilda Södergran förenar intellektuell spänst med omsorgsfullt hantverk

Perera, Ylva

Published in:
Hufvudstadsbladet

Published: 08/10/2021

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Perera, Y. (2021). "Det är fnissframkallande och avgrundssorgligt på samma gång" – Matilda Södergran förenar intellektuell spänst med omsorgsfullt hantverk: Recension av Matilda Södergrans roman *Nell*. *Hufvudstadsbladet*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201148681>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Matilda Södergran

Nell

Ellips 2021

Om hur det ska bli möjligt för en människa att tänka

Typsnittet på titeln skiljer sig, men annars är den sparsmakade och vackra formgivningen av Matilda Södergrans roman *Nell* (signerad Fredrik Bäck) på pricken lik originalutgåvorna av Mirjam Tuominens novellsamlingar. Visserligen kan andra 1930- och 40-talspärmar lika gärna ha stått förebild – min association färgas av min pågående doktorandforskning om Tuominens prosa – men jag skulle ändå hävda att det försiggår ett samtal mellan författarskapen här, oberoende av om det är avsiktligt. Det samtalet handlar i första hand om ensamhet, om vad det innebär att existera utan en fasad, och om hur det ska bli möjligt för en människa att verkligen tänka.

Nell är Matilda Södergrans sjätte bok, den första som inte kategoriseras som poesi. Att hon behärskar flera genrer är ändå ingen överraskning – under fjolåret utkom hon med en essä om djurrätt i antologin *Här/Nu* (Ellips 2020) och en om Gurli Lindéns roman *Första damernas* (tidskriften *Kritiker* 57-58). De förenas av en vild intellektuell spänst parad med ett omsorgsfullt skrivhantverk. Liknande adjektiv kunde användas för att beskriva *Nell*.

Liv och uppbrott

Den poetiska kortromanen handlar om Nell som bor i ett hus med sin tik, vid en åker i en by på landet. Hon odlar grönväxter inomhus och nyttoväxter i trädgården, hon ägnar dagarna åt att gå långa promenader och åt att ligga på soffan och tänka. Nell har valt att vara ensam, utom när hon besöker mamm som inte längre är "tillräknelig" och papp som bara pladdrar. Föräldrarnas dialektala pronomen samt firandet av villaavslutning placerar berättelsen i Österbotten, i övrigt är tid- och platsmarkörerna sparsamma.

Däremot flödar beskrivningarna av växter, dofter, rum:

"Humlorna i det blommande blåbärsriset, dikets skumma vatten fullt med yngel, myrstackens outsinliga myller och pisstank, de tidiga kejsarkronorna."

Världen runt Nell är full av liv, precis fångat i Södergrans koncentrerade, ibland lite omständliga, men ständigt överraskande meningar. Skönheten och grotesken, det eteriska och kroppsliga, det mänskliga och icke-mänskliga existerar på lika villkor, ett grepp bekant från Södergrans poesi ända sedan debuten *Hon drar ådrorna ur* (2008).

Texten består av korta prosastycken indelade i avsnitten juni, juli, augusti. Under sommaren sker en tydlig rörelse mot uppbrott: "Det finns en tanke om att hon till slut har gått så långt att hon går genom något."

Fniss och avgrund

Trots att tonen rör sig i en poetisk – emellanåt högstämnd – sfär, är *Nell* en bok som bränner genom att lägga sig in på det vardagliga. Boken kryllar av iakttagelser som får mig att tänka att jag aldrig läst det här förut men det är *just* så här det är.

"Hon har sett det hos andra, det där otvungna utlämnandet, att från ingenstans säga något om sig själv som också berör den andra, att bjuda in eller upp genom att glömma bort sig själv, att för en kort stund släppa behärsknigen så att den andra kan komma tätare in på. Men det är lönlöst att genom ansträngning vara oförställd. Nell ser sig omkring och försöker hitta något att skoja om: Finns det någon fågel som betar sig lustigt?"

Det är fnissframkallande och avgrundssorgligt på en gång, hur svårt det är att vara en människa bland andra. Både i relation till någon obekant och till dem man känt hela sitt liv. Särskilt drabbande är porträttet av papp som inte har något sätt att relatera till Nell förutom genom ytligheter, som tystnar endast under radions väderleksrapport, som inte går att nå fram till ens genom att klämma pormaskar i hans ansikte. Då är det nästan lättare att nå mamman, just för att hennes otillräknelighet tillåter möten utanför konventionerna.

Längtan efter rymd

Nell är ingen misantropisk bok, men genuint frågande kring hur det ska gå att tänka något eget i en värld där människor fångats i sina idéer om varandra: "Åsikternas täckmantel, att tycka något så man själv slipper synas, gömma sig mitt i synfältet. Hellre framstår hon som barskrapad. Hellre är hon utan." Sextiotvå år tidigare, i en bok vars titel *Bliva ingen* kunde tala rakt till Nell, skriver Mirjam Tuominen att "det är bättre att välja hel, tveklös ensamhet framom söndrig gemenskap."

Bägge böcker bär en frihetslängtan efter inre mänsklig rymd. En rymd som hos Södergran uttrycks i uppmärksamheten på naturens föränderlighet, i insisterandet på att det faktiskt är möjligt att lyssna istället för att tala, men också att vända ryggen till och gå.

I det finns dels en sorg, men också något sant och svindlande. Liksom i Matilda Södergrans sätt att skapa litteratur.

Ylva Perera